

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ
СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ**

**Питання
й
Відповіді**

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**Питання
й
Відповіді**

Нижчеподані питання й відповіді підготував Секретаріат Європейського Суду з прав людини.

Даний документ не є обов'язковим для Суду. Його підготовлено з метою надання загальної інформації про функціонування Європейського Суду з прав людини.

Детальнішу інформацію можна знайти в документах, розроблених Секретаріатом Суду та розміщених на Інтернет-сайті www.echr.coe.int, зокрема в Регламенті Суду.

Європейський суд з прав людини
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex
www.echr.coe.int

ЩО ТАКЕ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ?

Європейський Суд з прав людини – це міжнародний судовий орган, який знаходиться в місті Страсбург (Франція). Кількість суддів, з яких він складається, відповідає кількості держав-членів Ради Європи, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод. На даний час таких держав є сорок сім¹. Судді засідають у своїй особистій якості і не є представниками жодної держави. В опрацюванні заяв Суду допомагає секретаріат, котрий складається в основному з юристів (їх також називають юридичними секретарями) із усіх держав-членів Ради Європи. Вони є незалежними від країни їх походження; та не представляють ні заявників, ні держави.

ЩО ТАКЕ ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ?

Європейська Конвенція з прав людини – це міжнародний договір, який мають право підписувати лише держави-члени Ради Європи. Європейський Суд було засновано на підставі Конвенції, котра визначає його функціонування та містить перелік прав та гарантій їх забезпечення, яких держави зобов'язалися дотримуватися.

¹ Деякі держави ратифікували не всі протоколи до Конвенції (протоколи – це документи, в яких було затверджено додаткові права). Інформацію з цього приводу можна знайти на Інтернет-сайті Суду.

ЯКУ РОЛЬ ВИКОНУЄ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ?

Суд застосовує Європейську Конвенцію з прав людини. Він покликаний перевіряти дотримання державами прав та гарантій їх забезпечення, передбачених Конвенцією. Дане завдання Суд виконує, розглядаючи скарги (відомі як «заяви»), подані громадянами або, в деяких випадках – державами. Якщо Суд приходить до висновку, що одне чи декілька з цих прав та гарантій їх забезпечення було порушено державою-членом Ради Європи, Суд виносить рішення по суті. Рішення Суду є обов'язковим для держав, яких воно стосується; вони зобов'язані діяти у відповідності з такими рішеннями.

В ЯКИХ ВИПАДКАХ МОЖНА ЗВЕРНУТИСЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ?

До Європейського Суду Ви можете звернутися із заявою, якщо вважаєте, що Ви особисто і безпосередньо стали потерпілим від порушення прав і свобод гарантій, зазначених у Конвенції або в Протоколах до неї. Заява має стосуватись лише порушень, допущених однією з держав, на які поширюється дія Конвенції.

Які права захищені Конвенцією та Протоколами до неї?

Конвенція захищає зокрема такі права:

- ☞ право на життя;
- ☞ право на справедливий судовий розгляд справ, пов'язаних із

- цивільною та кримінальною проблематикою;
- ☞ право на повагу до приватного і сімейного життя;
- ☞ право на свободу вираження поглядів ;
- ☞ право на свободу думки, совісті та віросповідання;
- ☞ право на ефективний засіб правового захисту;
- ☞ право на володіння своїм майном;
- ☞ право голосу та право бути кандидатом на виборах.

Що заборонено Конвенцією та Протоколами до неї?

Конвенція забороняє, зокрема:

- ☞ катування, нелюдське чи принизливе для людської гідності поводження або покарання;
- ☞ свавільне та неправомірне позбавлення волі;
- ☞ дискримінацію у користуванні правами та свободами, викладеними у Конвенції;
- ☞ вислання державою своїх громадян чи заборону їм повернутися на її територію;
- ☞ смертну кару;
- ☞ колективне вислання іноземців.

ЯКИХ УМОВ Я ПОВИНЕН ДОТРИМАТИСЯ ПРИ ПОДАННІ ЗАЯВИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ?

Які умови стосуються мене особисто?

- ☞ Вам не обов'язково бути громадянином однієї з держав, які ратифікували Конвенцію. Порушення прав, на яке ви скаржитеся, повинно бути вчиненим однією з таких держав в

межах її «юрисдикції», що, зазвичай, означає в межах її території.

- ☞ Ви можете бути фізичною або юридичною особою, як-то, наприклад, компанією або об'єднанням.
- ☞ Ви можете скаржитися лише на ті порушення прав, які були допущені безпосередньо та особисто щодо Вас. Ви не можете оскаржувати загалом закон чи заходи, наприклад, якщо ви вважаєте, що вони були несправедливими. Ви не можете скаржитися від імені інших осіб, (за винятком тих випадків, коли ці особи чітко визначені та Ви є їхнім офіційним представником).

Чи існують будь-які процедури на рівні національного судочинства, які необхідно попередньо пройти?

- ☞ Так. Ви мали використати всі засоби правового захисту в державі, якої стосується заява, які могли б виправити ситуацію, про яку Ви скаржитесь (часто такими засобами правового захисту є звернення до відповідного суду з подальшим апеляційним оскарженням або навіть оскарженням до вищого суду, такого як Верховний Суд або Конституційний Суд, якщо такі процедури оскарження існують);
- ☞ Самого лише використання цих засобів захисту недостатньо. Необхідно, щоб при їх використанні, Ви дійсно виклали Ваші скарги (тобто виклали суть порушень Конвенції, про які Ви заявляєте).
- ☞ Ви маєте лише шість місяців від дати прийняття остаточного рішення на національному рівні (зазвичай, це рішення найвищої судової інстанції), впродовж яких Ви можете подати заяву до Європейського Суду. Після закінчення цього строку Вашу заяву не може бути прийнято до розгляду Судом.

Проти кого можна подати заяву до Європейського Суду?

- ☞ Проти однієї чи декількох держав, на які поширюється дія Конвенції і котра/котрі, на Вашу думку (своєю дією або діями чи бездіяльністю, що стосувались безпосередньо Вас), порушили Конвенцію з прав людини.
- ☞ Скарги мають стосуватися дій або бездіяльності одного або декількох органів влади держави, якої стосується заява (наприклад, судового або адміністративного органу).
- ☞ Суд не може розглядати заяви проти приватних осіб або приватних організацій, таких як господарські товариства.

Чого може стосуватися моя заява?

- ☞ Ваша заява повинна стосуватися одного з прав, викладених у Європейській конвенції з прав людини. Порушення, на які Ви скаржитесь, можуть стосуватися широкого кола питань, таких як: катування чи нелюдське поводження з ув'язненими, законність тримання під вартою, порушення при розгляді цивільних чи кримінальних питань, дискримінація у здійсненні прав, викладених у Конвенції, батьківські права, право на повагу до приватного та сімейного життя, житла і кореспонденції, свобода вираження поглядів, свобода передавати чи отримувати інформацію, свобода участі у зібраннях та демонстраціях, вислання та екстрадиція, конфіскація майна та його вилучення.
- ☞ Ви не можете скаржитися на порушення інших юридичних актів, крім Європейської конвенції з прав людини, зокрема таких як Загальна декларація прав людини ООН чи Хартія основних прав ЄС.

ЯК Я ПОВИНЕН ЗВЕРНУТИСЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ, ЯКЩО Я ВВАЖАЮ СЕБЕ ПОТЕРПІЛИМ ВІД ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ?

Потрібно надіслати до Суду заповнений та підписаний формуляр заяви². Формуляр разом із супровідними документами потрібно надіслати на адресу:

**The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex**

- ✎ Писати до Суду можна однією з офіційних мов Суду (англійською чи французькою) або ж офіційною мовою будь-якої з держав, що ратифікували Конвенцію.
- ✎ Немає необхідності надсилати формуляр заяви факсом зважаючи на те, що це не припинить перебіг строку, передбаченого Конвенцією для звернення до Суду. Суд розгляне тільки оригінал формуляра заяви, надісланий поштою.
- ✎ Не потрібно приїздити до Страсбурга особисто і викладати предмет заяви в усній формі. Це не пришвидшить розгляд Вашої заяви. Вам також не буде надано будь-яких юридичних порад.
- ✎ Секретаріат може попросити Вас надіслати додаткові документи, відомості чи пояснення стосовно Ваших скарг.
- ✎ Потрібно завантажити формуляр заяви з сайту Суду, уважно і розбірливо заповнити його, підписати та якнайшвидше відіслати до Суду. Заповнений формуляр заяви повинен містити:

- коротке викладення фактичних обставин та Ваших скарг;
 - зазначення прав, викладених у Конвенції, котрі, на Вашу думку, було порушено;
 - відомості про використані Вами засоби захисту;
 - копії всіх рішень, прийнятих у Вашій справі всіма відповідними державними органами (ці документи Вам не буде повернено, тому не надсилайте оригінали, а виключно копії);
 - Ваш підпис в якості заявника або ж підпис Вашого представника.
- ✎ Якщо Ви не бажаєте, щоб дані про Вашу особу були розкриті, Вам необхідно негайно інформувати про це Суд, із зазначенням підстав такого клопотання. Президент Палати вирішить, чи є Ваше клопотання обґрунтованим.
 - ✎ На початковому етапі розгляду справи Ви не повинні бути представлені юристом. Якщо Ви все ж бажаєте звернутися до Європейського Суду через представника, необхідно заповнити та підписати відповідний розділ формуляра заяви.

Які основні особливості процедури розгляду заяв у Суді?

- ✎ Процедура розгляду – письмова. Вам буде письмово повідомлено про кожне рішення, винесене Судом у Вашій справі. Слухання у справах проводяться лише у виняткових випадках.
- ✎ Розгляд заяв – безкоштовний.
- ✎ Хоча на початкових етапах розгляду заявнику не обов'язково бути представленим юристом, Вам буде потрібен юрист, коли заяву буде доведено до відома уряду. Проте, переважна більшість заяв визнається неприйнятними без повідомлення про них уряду.
- ✎ Ви не повинні оплачувати інші витрати, крім Ваших особистих, що пов'язані зі справою (такі як послуги юриста, витрати на збір інформації та на листування).
- ✎ Після подання заяви Ви маєте право звернутися до Суду за фінансовою допомогою для оплати послуг юриста. Така допомога

² Формуляр заяви розміщено на Інтернет-сайті Суду.

не надається автоматично, і отримати її можна не відразу після подання заяви, а лише на подальших стадіях розгляду.

Які основні етапи розгляду заяв?

- ☞ Перш за все, Суд визначить, чи є Ваша заява прийнятною. Тобто це означає, що заява має відповідати низці вимог, передбачених Конвенцією. Якщо вищезазначених умов не дотримано, Вашу заяву буде відхилено. Якщо заява містить декілька скарг, Суд може визнати деякі з них прийнятними, а решту відхилити.
- ☞ Якщо заяву або окремі скарги визнано неприйнятними, таке рішення є остаточним і оскарженню не підлягає.
- ☞ Якщо заяву або певні зазначені в ній скарги визнано прийнятними, Суд запропонує сторонам (заявнику та державі, якої стосується справа) укласти мирову угоду. Якщо сторони не досягнуть згоди, Суд розгляне «заяву по суті», тобто вирішить, чи мало місце порушення Конвенції чи ні.

Скільки часу потрібно чекати на розгляд заяви Судом?

- ☞ У зв'язку з великим навантаженням, іноді розгляд заяви може початися лише через рік після її надходження. Окремі заяви Суд може визнати терміновими і розглянути їх в пріоритетному порядку, зокрема у випадку, якщо життя чи здоров'я заявника знаходиться під загрозою.

ЩО МОЖЕ ОДЕРЖАТИ ЗАЯВНИК?

Якщо Суд встановить, що мало місце порушення Конвенції, він може присудити «справедливу сатисфакцію», тобто певну суму грошей на відшкодування шкоди, спричиненої таким порушенням. Суд може також зобов'язати державу відшкодувати витрати заявника у зв'язку із зверненням до Суду. Якщо Суд не встановить порушення, заявник не повинен буде сплатити додаткові кошти (зокрема, не компенсуватиме витрат держави-відповідача).

Зверніть Увагу:

- ☞ Європейський Суд не уповноважений скасовувати рішення чи закони, прийняті на національному рівні.
- ☞ До повноважень Суду не входить виконання рішень, які він виносить. Рішення, винесені Судом, скеровуються Комітету Міністрів Ради Європи³, котрий покликаний контролювати їх виконання та забезпечувати виплату грошових компенсацій.

³ Комітет Міністрів складається з міністрів закордонних справ держав членів Ради Європи або їх представників.

ЩО НЕ МОЖЕ ЗРОБИТИ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ?

- ☞ Європейський Суд не може виступати апеляційною інстанцією по відношенню до національних судів. Він не проводить нові слухання по справам, не уповноважений скасовувати, змінювати чи переглядати рішення національних судів.
- ☞ Європейський Суд не може захищати Ваші інтереси безпосередньо перед державним органом, дії якого Ви оскаржуєте. Лише у виключних випадках Суд може вжити тимчасових заходів. Згідно з усталеною практикою, Суд вчиняє так лише у випадках, коли існує серйозна загроза спричинення шкоди здоров'ю заявника.
- ☞ Суд не надає допомоги у пошуку чи в оплаті послуг юриста для підготовки подання заяви.
- ☞ Суд не надає інформації стосовно законодавства держави, проти якої скерована заява.

Питання й Відповіді